

penjar, V. penjar Depènyer, V. pintar Deperdicció, V. perdre Deperir, V. perir Depilació, depilar, depilatori, V. pèl Depint, V. pintar Deplanar, mal entès per AlcM: no és 'apuntar (el fusell)' sinó 'pegar amb una arma de pla', 'donar un cop de pla amb l'arma', V. pla Depleció, V. ple Deplorable, deploració, deplorar, V. plorar Deponent, V. pondre Depopulació, depopular, V. poble Deport, deportació, deportar, V. portar Deposant, depositar, deposició, depòsit, depositar, depositari, V. pondre i posar Depravació, depravar, depravat, V. pravitat Deprecació, deprecuar, deprecatiu, deprecatori, V. pregar Deprecació, deprecuar, V. preu Depredació, depredar, V. pendre Deprendre, V. pendre Depressa, V. pressa (PRÉMER) Depressió, depressiu, depressiu, depriment, deprimir, V. prémer Depuis, depuis(es), V. puix Depuració, depurar, -urat, depuratiu, depuratori, V. pur Dépús, V. puix Deputar, -tat, V. diputat (PODAR) Derelicta, derelinquir, derencir, V. derrencir (DELICTE) Dereós, V. dèria Derg, V. enderga

DÈRIA, mot afectiu, sortit modernament del llenguatge familiar; origen incert; és probable que estigui relacionat amb *idea* en l'accepció vulgar de 'preocupació, mania', i amb el mall. i menorquí *endèries* 'andròmines, estris sense valor', 'embolics, cabòries, tribulacions', i és possible que el mot nasqués d'un encreuament o empelt d'un d'aquests mots sobre l'altre, potser partint del verb *enderiar-se*; però també sembla haver-hi relació més o menys pròxima amb altres diversos mots i terminacions d'ordre afectiu (en particular els arabismes *tarea* i *dereós*) alguns dels quals deuen haver contribuït a formar un nus entre aquells dos. □ 1.ª doc.: 1864, Pitarra.

Mot no conegut o no atès pels lexicògrafs fins a data recent, manca encara a les tres primeres edicions de Labèrnia, encara que el recull alguna de les recents (S. xx); el porta Bulbena («vulgar: fatlera, daler»), i Vogel («grille, sucht; wahn, flause»), i en particular el *DAg.* «*idea* fija, manfa», amb cita de *La Renaixensa*, 1875, 50, i un *Cerí(amen) Cat.* de 1881, «sempre la mateixa *dèria*». Però ja abans l'havia usat, el més influent dels autors populars i pintorescos, Frederic Soler en *L'Esquella de la Torratxa*: «Quan fica al forat la banya / no l'hi treu ningú del món; / y ell sempre té aquesta *dèria*: / primé és lo partit que tot» (*Gatades y Singlots Poètics* I, 69).

El mot segueix tenint aquest matis popular i afectiu, de regust mig irònic mig pintoresc, en autors no gaire llunyans d'aquesta corda, en les darreres dècades del segle: «los deuen convidar a café y copa que hi tinguin tanta *dèria*», EmVilanova (*Barcelonines*, O. C. iv, 229); «l'únic defecte que se li coneix a la senyora Rufina, si tota vegada és defecte, és la *dèria* de fer casaments», Bosch de la Trinxeria (*Pla y Montanya*, 64); «la Rossa no era un serafí, no era un tipo; mes si la guapesa és una arma, y ella, per despit o altres *dèries*, s'aprestava a la lluita, ¿no fóra de témer que hi sucumbiria?», Pons i Massaveu (*L'Auca de la*

Pepa, 62.24), «mireu quin paletírs, aquest homo! Cada dia sa mateixa *dèria*» que si bé és de Ruyra està posat en boca d'un personatge de baix nivell social i de parlar blanenc.

Car avui en dia *dèria* ja no és un «vulgarisme» (com judica Antoni Bulbena) perquè des d'aleshores, cap a les albes del 900, començava a aplicar-se a entestaments seriosos, àdhuc nobles, sovint: l'usa com a cosa pròpia per als seus anàlisis socio-psicològics Raimon Caselles, se l'aplica a si mateix un respectat senyor de la classe rica, culta i distingida, en un passatge de Marian Vayreda: «veig que torno a la *dèria* de butzinar de tot, sense reparar que no tinc encara alçada la penitència que per aquest pecat m'imposares; mes què hi farem?, els vells soms com les criatures» (*Sang Nova* I, § 1, p. 6), i NOLLER el fa aplicar a una gran dama en paraules d'un paternal cavaller: «vostè és molt estimada, molt volguda, en fi, com vostè es mereix! No 's fiqui *dèries* al cap sens fonament» (*Vilaniu*, 325).

Dèria és sobretot un mot del dialecte central, i particularment molt barceloní, però també estès per totes les comarques del català oriental; AlcM detalla les compreses en el quadrilàter que formen Empordà, Ripollès, Osona, Bages, Cardona, CpTarr. afegint-hi Menorca, però podem interpretar això una mica en el sentit que és un mot estrany al valencià i mallorquí i menys corrent en els altres parlars però segurament no foraster en el territori d'aquests. En tot cas en tinc un testimoni de l'extrem català occidental, i majorment interessant en tant que ens el mostra en una acc. ja força distinta si bé dintre el caràcter de l'esfera afectiva i popularment desvalorativa: «el reneç é una basta *dèria*», frase col·loquial copsada entre la gent d'Açanui, entre Llitera i Ribagorça, últim poble de llengua catalana, pel senyor Rector, que publica el full de la Parròquia, els anys 1962-4: es tractava de combatre la blasfèmia, com ho solia fer l'intelligent sacerdot, amb les dites del comú consens dels seus fidels, i no apartant-se de la fraseologia i el parlar que ell els havia observat. Que no és cap imitació del català comú ho prova ja el fet que ací tenim un matis visiblement divergent dels coneguts fins ara: 'flaqueja, falòrnia menyspreable'. Contrastem-ho amb la bona fraseologia que ens enumera el *DFa.*, i que tots hem sentit a Barcelona mateix: «llavors ell tenia la *dèria* de casar-se», «tenir, agafar una *dèria* per una cosa»; «cadascú té la seva *dèria*»; «tu no t'escoltes a ningú: vas a la teva *dèria* i prou».

Si se'm permet l'expressió, l'etimologia de *dèria* ha estat ja una *dèria* dels estudiosos del nostre vocabulari. Un punt en què han coincidit molts entre ells és que és una alteració de *idea*. Amb diferents condicionaments i amb més o menys dubte han dit alguna cosa així Montoliu (*BDC* III, 1915, 62), Spitzer, ML Wagner, G. de Diego (*RFE* IX, 1922, 150), Moll (*AORBB* II, 1929, 62 = *Supl. al REW* n.º 1795; AlcM, s. v.), M-Lübke (*REW*₃, 4254a), i jo mateix he partit d'això en diverses notes que en tenia preses des de 1925. No és cosa mancada de fonament, començant pel